

דרור גרינבלום

תגובתה של הציונות הדתית החרדית-לאומית למלחמת אוקטובר 2023

הציונות הדתית המשיחית החרדית-לאומית נמצאת בימים אלו בעמדה שבה השפעתה על עתידה ועל דמותה של מדינת ישראל דרמטית. לכן חיוני להכיר את זרמי העומק בתוכה ולהיחשף לאידיאולוגיה המניעה אותה. במאמר קצר זה אני מבקש לתת קריאת כיוון ראשונית לתגובתה של הציונות הדתית החרדית-לאומית לאירועי השבעה באוקטובר ולמלחמה שבאה בעקבותיהם. אני מבקש לטעון שסוגיות הליבה בבסיס האמונה החרד"לי צפות ועולות עם הרגעים הראשונים של המלחמה. אירועי הימים מוכיחים ומעצימים את תפיסת החזון המשיחי, שהוא אבן הראשה של האידיאולוגיה החרד"לית.¹ לשון אחר – המציאות מתאימה עצמה לחזון המשיחי. ההגות החרד"לית נדרשת לתת מענה והסבר לאסון הגדול בתולדות המדינה, על כל היבטיו, ולהעמיד למבחן את השקפתה האמונית.

בליבת ההשקפה החרד"לית, זו המתייחסת לפן הלאומי-משיחי, עומדת האמונה כי אנו נמצאים בשיאו של תהליך גאולה בלתי-הפיך, שהמסד לו הוא מלחמת חורמה של ישראל באויביו, המייצג את המאבק בין הצדק והטוב האלוהי לבין כוחות הרשע והרוע בעולם. המאבק הזה מעמיד את מוסר המלחמה היהודי, שהוא מוסר האמת, אל מול

1 מחקר תשתיתי על ההגות הציונית הדתית המשיחית שממנה צמח הזרם החרד"לי נמצא בספרו של אבי רביצקי, **הקץ המגולה ומדינת היהודים**, 1993, עמ' 111-200.

מוסר המלחמה ההומניסטי מְעָרְבִי, המזויף במהותו. קדושתה של ארץ ישראל עומדת כערך עליון, נעלה כמעט מכל ערכי הדת האחרים, והיא דורשת התמסרות מוחלטת, היאחזות בכל חלק ונחלה שבה, ואיסור מוחלט על מסירת שטחים מתוכה לאחרים. יושבי הארץ הערבים הם בגדר "גֵרִים תוֹשְׁבִים" המצויים תחת חסות בעליה החוקיים של הארץ, ונתונים לאפשרות גירוש בשל אי-ציות. במחקר מפורט שאני עסוק בכתיבתו אנתח את ההגות החרדית-לאומית, ואראה את הקשר ההדוק והבלתי-נמנע בין התגובה למאורעות הימים לבין האידיאולוגיה הליבתית של הזרם הזה, שהוא ממשיך דרכו של הזרם הלאומי-משיחי בציונות הדתית. כאן אסתפק בכותרות ובהצגה ראשונית של הדברים.

הגאולה שבפתח – התוכנית האלוהית

תהליך הגאולה השלישית, שהיא גם האחרונה, מתבצע באמצעות תוכנית אלוהית מתוכננת לפרטיה, והיא ברורה וגלויה למבינים את שפתה.

ב־15 באוקטובר 2023, בליבה של התופת, הסביר הרב אליקים לבנון, ראש ישיבת אלון מורה ומבכירי הרבנים החרדים-לאומיים בציונות הדתית, את אירועי השבעה באוקטובר: "זה מהלך של הקב"ה... רואים עין בעין את המהלך... הנוראות האלה זה תוכנית אלוהית מאוד מאוד ברורה לעשות סדקים עמוקים בקרב העם... וכשלא מתעוררים אז הוא עושה סדקים נוראים שכולם מתעוררים מהסדקים האלה, כולם מבינים שצריך להיות מהפך... יש מהפך והקב"ה מוביל את התוכנית הגדולה שלנו, שלו למהפך הגדול"².

48 שנים קודם לכן אמר הרב שלמה אבינר, ממובילי הזרם החרד"לי מראשיתו, שדבריו נשמעים בציבור גם בעצם ימים אלו, כהאי לישנא: "אנו קובעים את הוודאיות המוחלטת של הופעת גאולתנו עתה. אין כאן שום סוד ונסתר, אלא יש כאן דברים נגלים ופשוטים ומבוררים"³. הבנת המציאות נגזרת מהוודאיות המוחלטת שזוהי תוכנית האל המובילה לגאולה, ובהתאם לכך מבארים לבנון וחבריו את אירועי הימים. כל אירוע ואירוע מוסבר כחלק מתהליך שבו יש עליות ומורדות לרוב, אך תמונת "הניצחון המוחלט" לכשיגיע, מבוררת לפרטיה ונהירה לעיני כול.

2 אליקים לבנון, שיחת פתיחה זמן חורף תשפ"ד, 15.10.2023, [אתר ישיבת אלון מורה](https://www.yelonmoreh.co.il/index2.php?id=6006&lang=HEB), <https://www.yelonmoreh.co.il/index2.php?id=6006&lang=HEB>.

3 שלמה אבינר, "הריאליזם המשיחי", **מורשה ט** (חורף תשל"ה), עמ' 61-65.

המאבק ברוע העולמי – "עזה זו רק חזות חיצונית"

כל עניינה של מלחמה זו, כמו קודמותיה, הוא מאבקו של עם ישראל ברוע הקיים בעולם. אין מדובר במהלך ארצי מקומי בלבד, אלא במהלך קוסמי כלל-עולמי. ניתוח המציאות ברוח זו מגיע מייד לאחר פרוץ המלחמה.

הרב יגאל לוינשטיין, ראש המכינה הקדם-צבאית "בני דוד" שבעלי, הוא מהקולות החרד"ליים הבולטים בשנים האחרונות. בשיעור שנשא ב-3 בדצמבר 2023 אמר את הדברים הבאים: "אומר הקב"ה יש רגעים בהיסטוריה שאם אני לא עושה רעידת אדמה בני אדם ימשיכו לחיות בטעות נוראה שמנוגדת ליסודות הצדק האמיתי, הצדק האלוקי... הכול תקוע... מה עושה ריבוננו של עולם?... הוא מאפשר לתפיסת העולם של הרוע להתגלות במלוא הרוע שלה... כל העולם רועד מהאירוע הזה שקרה בעזה... הזוועה הסיטה את הווילון מאחורי הרוע...".⁴ האירוע בעזה נדרש, מסביר לוינשטיין, כדי לחשוף את הרוע במלוא כיעורו ולאפשר להילחם בו, לבנות צדק אמיתי על חורבנו של המוטעה. "אתם רואים איך עזה נראית, אבל עזה זה רק חזות חיצונית לחורבן אידיאולוגי של תפיסות עולם שמקדשות את הצדק של החלש". האחריות להילחם בתפיסות המוטעות היא של העם היהודי, הוא אחראי לקידום הצדק האלוהי בעולם, ולכן רעידת האדמה העולמית מתרחשת כאן, ועם ישראל משלם מחירים נוראיים. "זו רעידת אדמה אוניברסאלית... אנחנו שילמנו את המחיר בשביל כל העולם המערבי". דבריו של לוינשטיין נטועים עמוק בתיאולוגיה של הציונות הדתית המשיחית. על-פי תפיסה זו, מלחמותיו של עם ישראל אינן למען אינטרס לאומי פרטיקולרי, אלא למען ערך אוניברסאלי. עם ישראל הוא חוד החנית במאבק ברוע העולמי. הנה כך אמר לפני עשרות שנים, בזמן מלחמת לבנון הראשונה, הרב אליעזר ולדמן, ראש ישיבת קרית ארבע וממובילי הזרם המשיחי דאז בציונות הדתית: "היו שטענו שלא באנו לעשות סדר בלבנון כי אם להציל את הגליל אך אנחנו ציינו שתפקיד עם ישראל הוא לעשות סדר בעולם... מי יעשה סדר בעולם?... עם ישראל הוא היחיד בעולם שמוכן לעשות סדר".⁵ דבריהם של ולדמן אז, ואלו של לוינשטיין בעצם ימים אלו, יונקים מתורתו של האב הרוחני של הציונות הדתית המשיחית – הרב צבי יהודה הכהן קוק (הרצ"ה) –

4 יגאל לוינשטיין, העיוורון המוסרי הוא הסיבה לכישלון המודיעיני, אתר מכינת בני דוד, 3.12.2023. https://youtu.be/6K03g5_I5IQ

5 אליעזר ולדמן, נקודה 55, תשמ"ג. בתוך רביצקי, שם, עמ' 117.

אשר כתב כי מלחמותיה של מדינת ישראל אינן רק להגנת תושביה וגבולותיה, אלא הן מפעל ערכי ותיאולוגי, "מאבק איתנים למען עקירתו של הרשע וחתירה לתיקון עולם אוניברסאלי".⁶

סוגיית החטופים – "זו לא מלחמה לשחרור החטופים"

זהו מרכיב דרמטי ומערער יסודות עולם. הציונות הדתית החרדית-לאומית צריכה להגיב בזמן אמת לאירוע מטלטל שמעולם לא נחוה כמותו בחברה הישראלית. מעקב אחר תגובות הרבנים החרד"לים החל מהשבעה באוקטובר מצביע על כך שמראשית המלחמה הם מעמידים סוגיה זו במקום נמוך בסדר העדיפות הלאומי, ואינם רואים בהשבת החטופים חלק ממטרות הלחימה, ודאי לא כשמטרה זו מתנגשת בהשגת יעדים אחרים, חשובים יותר. אביא דוגמאות מייצגות, כמותן יש למכביר.

בעלון השבת **עולם קטן**, מעלוני הדגל של הציבור החרד"לי, התקיים ב-22 בנובמבר 2023 ריאיון עם אוהד לפידות, חרדי לאומי שבתו תפארת נרצחה בשבעה באוקטובר במסיבת הנובה. כותרת המאמר היא ציטוט מדברי האב: "זו לא מלחמה לשחרור החטופים זו מלחמה להצלת עם ישראל, לקביעת חוקי משחק חדשים מול האויב, ולהרמת קרן ישראל". זו, בקליפת אגוז, השקפת העולם האמונית החרד"לית מראשיתה של המלחמה. לתפיסת עולם זו שותפים רבים בציונות הדתית שאינם מזוהים עם הזרם החרד"לי.

כך כתב ב-14 בדצמבר 2023, בעמוד הדעות של ערוץ 7, הרב ד"ר אליהו רחמים זייני, רב חרד"לי בכיר, ראש ישיבת ההסדר בחיפה ורב הטכניון בעבר: "כבר לפני שלושה שבועות התקוממתי נגד יוזמת הסכם הפסקת האש (שבו התבצעה עסקת החטופים הראשונה, משום שהיה ברור לי שהוא יסכן את חיילינו, אבל כצפוי בתקופתנו רחמנות אימהית על החטופים שאין לה מקום בשעת מלחמה אכזרית כזו, גברה על הדאגה הביטחונית לחיילינו הנפלאים ומשפחותיהם.... נגד תפישה מעוותת כזו נשאר רק להתקומם: היכן צמח הרעיון העלוב והאומלל הזה העושה שמרחמים על צעירים וצעירות שנפלו קרבן יותר מעל בני משפחות החיילים ועליהם עצמם?! האם חיילינו המסכנים את עצמם כבר למעלה מחודשיים אינם ראויים ליותר רחמנות מהחטופים?" הרב אליעזר מלמד, רב

6 רביצקי, שם, עמ' 117.

היישוב הר ברכה ופוסק בעל מעמד בציונות הדתית, נתן לתפיסת העולם את הגושפנקה ההלכתית: אומנם "מצווה גדולה לפדות שבויים והיא קודמת בחשיבותה לכל סוגי הצדקה השונים", אבל "אסור לשלם על פדיון שבויים מחיר מופקע... כאשר מדובר במלחמה באויבי ישראל אסור להיכנע לשום סחטנות מצידם", ולכן: "אין לשלם בעבור החטוף יותר מאשר אדם תמורת אדם".⁷ לשון אחרת: אי־אפשר ואסור לעשות עסקה לשחרור חטופים מול חמאס, שהרי כל בר־דעת מבין שהכלל ההלכתי של הרב מלמד אינו בר־יישום. הרב אורי שרקי, מהבכירים והפופולאריים שברבנים החרד"לים, אמר את הדברים הבאים בכנס מקוון ב־6 באפריל 2024:⁸ "המושג פדיון שבויים שייך לגלות. בימינו מדובר על שחרור שבויים... צריך לעשות חשבון מהי טובת האומה ולא טובת היחיד... ברגע שזה נחשב לכניעה אי־אפשר להיכנס לשיקולים שיש בהם משום החלשה של האומה". מתמצת היטב את הדברים מאמר המערכת של **עולם קטן** מ־22 בנובמבר 2023: "יש מי שמביטים ומרחמים רק על חייל אחד שנחטף ומוכנים לתת בעבורו הכול... יש דפוס חשיבה מְעֲרְבִי של כאן ועכשיו, של חמלה ורחמים מעושים ויש דפוס חשיבה יהודי שמביט אל הנצח, שהורג את הרוע ומביא ברכה לעולם... לא חותמים הסכם עם השטן, כי הוא אינו מרפה". כותרתו של מאמר זה היא: "חמלה של נצח".

תפיסת העולם החרדית־לאומית בנושא החטופים קובעת כי שחרורם יכול לבוא אך ורק במהלך צבאי, ובכל מקרה, מטרות מלחמה דוגמת השמדת החמאס והשבת כבודו של עם ישראל – קודמות למאמץ לשחרור חטופים.

השמדת האויב ופגיעה באוכלוסייה אזרחית – "במלחמה אתה פוגע בכלל"

הרצאתו של הרב אורי שרקי ב־6 לאפריל 2024 עסקה ביחס לפגיעה באוכלוסייה אזרחית בעזה בעת הזו, והיא מתמצת את עיקרי ההשקפה החרדית־לאומית בסוגיה זו.⁹

7 אליעזר מלמד, מחיר חילופי שבויים, **ערוץ 7, דעות**, 23.11.2023.

8 https://www.youtube.com/watch?v=aHP7P4_hoM4&t=1111

9 שם.

"יש שאלה אחת", אומר שרקי, "שצריך לשאול לפני יציאה למלחמה: האם היא צודקת או לא? אם היא לא צודקת אסור לפגוע באיש. אם היא צודקת, כל שנדרש כדי לנצח במלחמה לא רק שהוא מותר, הוא הכרחי". כלומר: "בעת מלחמה יידום חוק" – מסכים שרקי עם הפתגם הלטיני שמשמעותו כי בעת מלחמה מתערטל האדם מכל לבושי התרבות האנושית. שרקי מתכחש בהינף משפט לכלל הבסיס החוקתי והמוסרי העומד ביסוד המותר והאסור במלחמות בעת המודרנית ובאומות מתוקנות: היחס בין צדק המלחמה לצדק במלחמה.

"אתה לא בבית משפט", ממשיך שרקי, "אתה בא להכריע את האויב... שמא תאמר שיש שם אנשים שאינני חושב שהם אשמים. זה נכון, אבל האנשים האלה הם יקרים לליבו של האויב, ולכן פגיעה בהם נחשבת לפגיעה באויב הלוחם. אם ידע האויב שאם הוא יילחם בך ייפגעו גם קרובי משפחתו החביבים לו, אז באיזה מקום הוא בעצם אשם בפגיעה בהם". ועוד: "בכלל המושג של חף מפשע יש בו בעיה מוסרית. כשאני אומר שאני לא פוגע בחף מפשע אני אומר שמי שאני כן פוגע בו הוא פושע, וזה לא נכון... הוא פשוט גויס לצבא של האויב. אני פוגע בו לא מפני שהוא פושע, אלא מפני שהוא אויב... במלחמה אתה פוגע בכלל... כאשר אתה יוצא למלחמה אם אין לך מידות טובות המלחמה יכולה לעשות אותך אכזרי... אבל אם אתה בא מתוך הכרה מוסרית אז כשאתה יוצא למלחמה אתה נהיה יותר מוסרי, כי אתה מבין עד היכן המוסר דורש ממך להגיע. המוסר דורש ממך להגיע עד השמדת מי שרוצה להשמיד אותך".

והנה ציטוט מדבריו של הרב שמואל אליהו, גם הוא מהבכירים והמוכרים שברבנים החרדים-לאומיים, בשיעור שנשא ב-9 בנובמבר 2023:¹⁰ "תזכרו את הכלל ההלכתי האומר שאין אצלם חפים מפשע, תזכרו אצל שמשון הוא מפיל את הבית על כולם... מי שרצח ומי שלא רצח... זה בדיוק המצב בעזה, אין בהם צדיקים".

שרקי ואלהו מייצגים את הלכי הרוח בזרם החרד"לי בעת הזו. התביעה המוסרית של המלחמה ברוע משתלבת עם מוסר מלחמה הרואה בכלל האומה העומדת מולך אויב, ודורש ליישם מולו מוסר מלחמה תנ"כי, חסר פשרות, שמשמעותו בלשון ימינו: אין בלתי-מעורבים. המוטיבים התנ"כיים השגורים בפייהם של רבני הציונות הדתית מדגישים סודות אנטי-הומאניים, מחזירים לשיח, שנתפס כלגיטימי, מושגים כגון "נקמה", "גירוש",

---

10 <https://youtu.be/EcYZI-Sba6c>

”השמדה”, ומתעלמים מפרשנות יהודית ארוכת שנים שמנסה לעדן יסודות אלו.¹¹ דבריו של בצלאל סמוטריץ’, נציגה הפוליטי הבכיר של החרדיות הלאומית, על ”צבא גדול ואכזר”, משתלבים היטב במוסר המלחמה של רבותיו, ותפיסתם של אלו מעוגנת היטב בהשקפת העולם הציונית דתית המשיחית, הנמשכת עשרות רבות של שנים לאחור.

---

11 אהוד לוז, מאבק בנחל יבוק, 1993, עמ' 370.

ד"ר דרור גרינבלום, ד"ר להיסטוריה של עם ישראל, חוקר עצמאי, מנהל בחברה למתנ"סים.
דוא"ל: drorg2@bezeqint.net